

การประยุกต์อัตลักษณ์เทศกาลและพิธีกรรมท้องถิ่นนครพนมกับการเรียนการสอน

รายวิชาเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

Applying Local Festivals and Traditions' Identity in Nakhon Phanom Province into Buddhist Festivals and Traditions Subject

หมิง อภัยโส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อนำอัตลักษณ์เทศกาลและพิธีกรรมมาสู่เนื้อหาวิชา เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อเทศกาลและพิธีกรรมของชาวบ้านตามหลักพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) เพื่อประยุกต์อัตลักษณ์เทศกาลและพิธีกรรมมาสู่รายวิชาเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า

ผลของการศึกษาทราบถึงพัฒนาการของเทศกาลและพิธีกรรมของแต่ละประเภท พบว่า เทศกาลและพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นที่รู้จักในวงกว้างคือ 1) เทศกาลไหลเรือไฟ และ 2) เทศกาลนมัสการพระธาตุพนม เดิมเทศกาลทั้ง 2 รายการ เป็นพิธีกรรม หมายถึง การกระทำความ ศักดิ์สิทธิ์และจริงจังการดำเนินการเป็นเรื่องราวใน หมายถึง เป็นเรื่องของผู้ทำพิธีกรรมและผู้ร่วม พิธีกรรมเฉพาะคนท้องถิ่น ที่มีความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและธาตุพนม ต่อมา พิธีกรรมได้คลี่คลายเป็นเทศกาลมีการเสริมการเล่น และความบันเทิงแทรกในงานกิจกรรมด้วย สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์อย่างอื่นของคนในท้องถิ่นจังหวัดนครพนมได้แสดงออกในงานดังกล่าว เช่น การฟ้อนรำ ศรีโคตรบูรณ การแต่งตัวและขับร้องชาวเรณูนคร และสินค้าที่ระลึกของชนพื้นเมือง เป็นต้น

เมื่อพิธีกรรมได้คลี่คลายเป็นเทศกาล ประกอบกับความเชื่อมโยงของผู้คนเป็นไปอย่าง กว้างขวางเพราะการคมนาคมและการสื่อสารง่ายและทั่วถึง ผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งคนในพื้นที่และ นอกพื้นที่ ในช่วงเวลาทศวรรษ 2520s ประเทศไทยมีความเฟื่องฟูเรื่องการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางฝ่ายภาครัฐและหลายภาคส่วนกำหนดนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว เทศกาลและพิธีกรรมสองรายการเป็นกิจกรรมอันเป็น “พิธีกรรม” และ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” เปลี่ยนเป็น “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” ตอบสนองกระแสการท่องเที่ยวได้ดี เทศกาลจึงได้รับการ ประสัมพันธ์ในวงกว้างโดยเฉพาะไหลเรือไฟเป็นกิจกรรมระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการเน้นการท่องเที่ยวการเป็นช่วยในด้าน

แรงจูงใจการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของงานก็อาจจะถูกลดลงเพราะการทำกิจกรรมเน้นตอบสนองผู้ดูมากกว่าเน้นเนื้อหากิจกรรม

เทศกาลและพิธีกรรมของงานตรงกับรายวิชาเทศกาลและพิธีกรรม และโดยเนื้อหาในรายวิชานี้อธิบายกว้างๆให้นิสิตทราบถึงคุณค่า ความหมายของเทศกาลและพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพิธีกรรมท้องถิ่นจึงสามารถแทรกลงหรือบูรณาการได้อย่างลงตัว ลักษณะการบูรณาการจึงบูรณาการโดยการแทรกสาระลงในคำอธิบายวิชา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทดลองเพิ่มเติมนอกเหนือวัตถุประสงค์การวิจัยที่ต้องการเพียงการประยุกต์ใช้เท่านั้น การบูรณาการจึงเพิ่มเป็นขั้นที่สอง โดยการลงไปในชีวิตจริงให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

คำสำคัญ: เทศกาล, พิธีกรรม, อัตลักษณ์

ABSTRACT

The purpose of this research is to: 1) to bring the festive and ritual to the content of Buddhist festivals and rituals; 2) The festivals and rituals of local people according to Buddhism and local wisdom. 3) to apply festive and ritualistic identities to Buddhist festivals and rituals and

The research found that the development of festivals and rituals of each type are unique and widely known are: 1) The fireworks festival and 2) Phra That Phanom worship festival. Original two festivals rooted to the act of holiness and seriousness. Worshiper went to participate by aspiration of really believe in sacred of stupa. And then festival of Thatphanom worship has slowly developed to combine entertain activities in holiness that ritual. Identity of Nakhon Phanom people had performed in the event, such as local Srikottrabun dancing. These identities reflected on their dancers dress, local songs and local souvenir. etc,

In the time, rituals (sacred) became festival (sacred and entertain) and, different people in different places are easy communicate. In the decade of 19720s, Thailand is flourishing tourism, especially cultural tourism. The government and many sectors set a policy to support tourism. Two festivals and rituals are "ritual" and "local culture" as "tourism resources". The festival has been widely connected, especially the fireworks. However, those involved in culture and Buddhism who provide information that the emphasis on tourism

Festivals and rituals of the festival match the festivals and rituals. The content in this course is very broad. The meaning of festivals and rituals in Buddhism. Local rituals can be inserted or integrated. Thus the subject can be added festival into course outline. Future more Nakhon Phanom Buddhist students can participate in those festival which they study by integrate in their experience.

Keywords: Identity, Festival, Ritual

บทนำ

เทศกาลที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวนครพนมเป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะเดียวกันก็มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันในแต่ละนครพนมมีภูมิศาสตร์และมรดกที่เป็นสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากที่อื่น เช่น นครพนมตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง มีพระธาตุพนมเป็นเจดีย์อันเป็นศูนย์ทางรวมด้านจิตใจของคนในจังหวัด เทศกาลท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงความเป็นตัวตนของคนกลุ่มหนึ่งๆ นอกจากแสดงจากอาชีพ การศึกษา ตระกูล เป็นต้นแล้ว อัตลักษณ์ที่เป็นทั้งตัวแสดงบุคคลหนึ่งเฉพาะตนและกลุ่ม คือ ความเชื่อทางนามธรรมที่ฝังอยู่ภายในของมนุษย์แล้ว กิจกรรมร่วมของกลุ่มที่แสดงออกเนื่องในช่วงเวลาต่างๆจะแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทั้งทางด้านชาติพันธุ์ และด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ของคนนครพนมที่มีสื่อผ่านกิจกรรมหลัก ได้แก่ การไหลเรือไฟ การนมัสการพระธาตุพนม นอกจากนี้ พิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนเผ่าในจังหวัดจะมีความแตกต่างกัน การสืบสานอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมจะพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นประเด็นที่รายวิชาที่เกี่ยวข้องจะเชื่อมโยงมาสู่กิจกรรมการเรียนการสอน

เทศกาลดังกล่าวจะเป็นเทศกาลของชาวไทย บอกความเป็นมาและอัตลักษณ์ของความเป็นไทยได้อย่างดี อย่างไรก็ตาม เทศกาลท้องถิ่นแต่ละแห่งจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันตามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของแต่ละท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแต่ละแห่ง เทศกาลจะเป็นตัวสะท้อนหรืออธิบายการคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตที่มาจากการจัดตนเองสัมพันธ์กับลักษณะแวดล้อมทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรม เพื่อจะดำรงชีวิตอย่างมีความเชื่อมั่นมีเป้าหมาย และยังเป็นการจัดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังประเพณีที่สังคมและชีวิตปัจเจกประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในเชิงตรรกะทั่วไป เทศกาลของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะถูกจัดขึ้นทุกเดือน เรียกกันว่า “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” เป็นวัฒนธรรมที่จะยึดถืออธิบายเพื่อเป็นการจัดความสัมพันธ์ของคนในสังคมและวางเป้าหมายการดำเนินชีวิตของปัจเจกนั่นเอง ฮีตสิบสอง เป็นทั้งจารีตการปฏิบัติและเป็นทั้งกติกาของสังคม หรือธรรมานุวัตรชีวิตของคนในสังคมนั่นเอง

เทศกาลที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวนครพนมเป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแง่ที่ผูกพันกับพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันในแง่ นครพนมมีภูมิศาสตร์และมรดกที่เป็นสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากที่อื่น เช่น นครพนมตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง มีพระธาตุพนมเป็นเจดีย์อันเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในจังหวัด เทศกาลท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงความเป็นตัวตนของคนกลุ่มหนึ่งๆ นอกจากแสดงจากอาชีพ การศึกษา ตระกูล เป็นต้นแล้ว อัตลักษณ์ที่เป็นทั้งตัวแสดงบุคคลหนึ่งเฉพาะตนและกลุ่ม คือ ความเชื่อทางนามธรรมที่ฝังอยู่ภายในของมนุษย์แล้ว กิจกรรมร่วมของกลุ่มที่แสดงออก เนื่องในช่วงเวลาต่างๆจะแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทั้งทางด้านชาติพันธุ์ และด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ของคนนครพนมที่มีสื่อผ่านกิจกรรมหลัก ได้แก่ การไหลเรือไฟ การนมัสการพระธาตุพนมประจำปี นอกจากนี้ พิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนเผ่าในจังหวัดจะมีความแตกต่างกัน การสืบสานอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมจะพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นประเด็นที่รายวิชาที่เกี่ยวข้องจะเชื่อมโยงมาสู่กิจกรรมการเรียนรู้การสอนในรายวิชาดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อนำอัตลักษณ์เทศกาลและพิธีกรรมโดยเฉพาะเทศกาลและพิธีกรรมไหลเรือไฟและเทศกาลนมัสการพระธาตุพนมในจังหวัดนครพนมมาสู่เนื้อหารายวิชาเทศกาลและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา
2. เพื่อประยุกต์อัตลักษณ์เทศกาลและพิธีกรรมดังกล่าวมาสู่รายวิชาเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นหน่วยในการศึกษาเพื่อตอบโจทย์งานวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ดังนี้

1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มแรก ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 10 รูป และพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการจัดงานเทศกาลหรือให้คำแนะนำในการจัดงานเทศกาล จำนวน 10 รูป

2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มที่สอง วัฒนธรรมจังหวัด ประกอบด้วย วัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล จำนวน 3 คน สองกลุ่มเป็นการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ และประยุกต์

3 กลุ่มตัวอย่างที่สาม นิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครพนม ประกอบด้วย นิสิตที่เป็นบรรพชิต จำนวน 10 รูป นิสิตที่เป็นฆราวาส จำนวน 10 คน กลุ่มที่สาม เป็นการวิจัยแบบทดลอง

ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนการศึกษาและการรวบรวมเพื่อจะได้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 (phrase แรก)

1 ดำเนินการเก็บข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือ (การสังเกต พูดคุย สันทนา) เมื่อมีโอกาสอันควรหรือเหมาะสมตามสภาพบริบทของชุมชน เพราะการพูดคุยจะเป็นไปตามธรรมชาติ เครื่องมือจะไม่ถูกสร้างเป็นทางการ

2 นัดสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (เพราะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ)

3 ดำเนินการสัมภาษณ์

4 การดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต พูดคุย สันทนาและสนทนากลุ่มจะไม่มีการบินทักขณะที่เก็บข้อมูล จะบันทึกหลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ส่วนเครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจะบันทึกทั้งการจดและใช้เครื่องอัดเทปบันทึกขณะสัมภาษณ์ และจะถอดเทปในเวลาต่อมา5 นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป

ตอนที่ 2 (Phrase สอง)

นำข้อมูลตอนแรกมาสู่การประยุกต์ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตีความและอภิปรายภายใต้กรอบแนวคิดทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมและพิธีกรรมที่จะสะท้อนบทบาทของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ผลการศึกษา

การศึกษาพบว่าเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชาวนครพนมสรุปพัฒนาการเชื่อมโยงกับฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ฮีตสิบสองและคลองสิบสี่เป็นหลักจารีตปฏิบัติของคนในชุมชน ความแตกต่างของฮีตสิบสองกับคลองสิบสี่คือ ฮีตสิบสองเป็นหลักการปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน คลองสิบสี่เป็นหลักปฏิบัติระดับบุคคล ความเหมือนกันคือ ทั้งสองอย่างเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ เป็นกิจกรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนานั่นเอง

หน้าที่หลักของจารีตและหลักปฏิบัติคือเป็นธรรมนุญชีวิตของคนในชุมชนที่ปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุข โดยที่คลองสิบสี่เป็นหลักปฏิบัติเฉพาะอันเป็นรูปธรรม เป็นการคำนึงสังคมเสมือนกฎหมาย ผู้ไม่ปฏิบัติตามมีบทลงโทษโดยกระบวนการของชุมชนคือการตำหนิและการนินทา ส่วนฮีตสิบสองเป็นกระบวนการกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่มีบทลงโทษหรือสรรเสริญ เป็นกิจกรรมทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี หน้าที่ประการที่สองคือ หน้าที่ทางจิตใจเฉพาะบุคคล เกิดความสุข ความปิติทางด้านจิตใจเมื่อได้ร่วมทำบุญกุศลหรือร่วมกิจกรรมทางศาสนาเชื่อว่าจะได้รับผลในโลกหน้า และหน้าที่ประการที่สาม คือ มีคำอธิบายความสัมพันธ์ของตนเองกับโลกภายนอกนอก เช่น

การทำเกษตร ทำนาได้ผลหรือไม่ได้ผลเกิดสิ่งใด เช่น ทำพิธีกรรมถูกต้องหรือไม่อย่างไร เป็นต้น บางเทศกาลและพิธีกรรม เช่น ออกพรรษาในอีสานสองเป็นรากฐานที่มาของประเพณีอันเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดนครพนม คือ ไหลเรือไฟ

1 งานไหลเรือไฟ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง พัฒนาการมาจากการบูชาพระพุทธเจ้าซึ่งโดยทั่วไปกระทำกันในวัดโดยการบูชาด้วยการจุดเทียนบนต้นกล้วยที่ทำรูปเสมือนเรือในวันพระสวณออกพรรษาแล้วขยับไปสู่การบูชาด้วยการจุดเทียนบนเรือขนาดและรูปลักษณะเหมือนจริงในริมแม่น้ำโขง ต่อมาพิธีกรรมหรือเทศกาลนี้ได้มีผู้เข้าร่วมในฐานะผู้บูชามากขึ้นและมีการประกวดเรือขึ้นโดยมีขอบเขตการประกวดคือตัวอำเภอ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้รับการตอบรับจากภาคส่วนต่างๆโดยการเข้าร่วมชมและนำไปสู่การสนองตอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่ง

เทศกาลไหลเรือไฟมิใช่เป็นการดำเนินการของท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่เป็นการถูกจัดการจากกระแสภายนอกคือผู้คือกระแสการท่องเที่ยวขณะเดียวกันที่คนพื้นที่ได้มีโอกาสแสดงอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม การดำรงอยู่และการสืบทอดจึงมาจากแรงผลักดันของกระแสภายนอกคือการท่องเที่ยว ทำให้เทศกาลไหลเรือไฟได้ตอบสนองคือการแสดงให้ผู้ชื่นชมได้อย่างต่อเนื่อง เทศกาลไหลเรือไฟไม่ได้มีแต่การแสดงไหลเรือไฟเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการแสดงกิจกรรมบันเทิงอื่น เช่น การจ้างการแสดงหมอลำ วงดนตรี การลงตลาดสินค้า เป็นต้น ทำให้เกิดการสะพัดเงินจำนวนหลายร้อยล้านบาทต่อปี เทศกาลก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ สร้างโอกาสให้คนในท้องถิ่น และคนนอกท้องถิ่นมีรายได้ เทศกาลวางอยู่บนฐานเศรษฐกิจทำให้พยุหะเทศกาลมีความสำคัญและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันผลกระทบอีกด้าน เทศกาลถูกนำมาปรับใช้การท่องเที่ยวทำให้จุดมุ่งหมายของเทศกาลเปลี่ยนแปลงไป การซึมซับด้านความหมาย โดยเฉพาะความหมายทางพุทธศาสนาและจริยธรรม เช่น การแสดงความเคารพพระพุทธเจ้า การให้เกิดความสงบและการปฏิบัติธรรมได้ถูกลดทอนลง รากเหง้าเดิมได้ถูกดัดแปลงจากอัตลักษณ์เดิมคือศาสนาปรับเป็นอัตลักษณ์ใหม่คือการท่องเที่ยว

2 งานนมัสการพระธาตุพนม เป็นงานที่แสดงออกของการบูชาพระธาตุของพระพุทธเจ้าและตัวแทนของพระพุทธเจ้าเชื่อว่ากัณฐะมีศักดิ์สิทธิ์ที่จะดลบันดาลให้ผู้ขอพรได้บรรลุสมความปรารถนาที่ตนเองปรารถนา พระธาตุพนมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศเพื่อนบ้านในอดีตทั้งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจและการผูกมัดของคนในชุมชน และที่สำคัญเป็นตัวที่สังคมใช้สัญลักษณ์ทางจริยธรรมในการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตนและกลุ่มในแง่ที่ว่าหากทำผิดพระธาตุพนมจะลงโทษ พระธาตุพนมจึงให้ทั้งคุณค่าต่อผู้อยู่ในทำนองคลองธรรมและให้โทษแก่ผู้ไม่ประพฤติกรรม ต่อมาพระธาตุพนมถูกนำไปใช้ในการท่องเที่ยวว่าเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของคนเกิดวันอาทิตย์

การมานมัสการพระธาตุพนม สะท้อนรูปแบบการปกครองในอดีตที่ว่า ปกติทั่วไปราษฎรจะถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารรับใช้ชาติ หรือหากใครไม่ไปก็สามารถส่งส่วยแทนได้ อีกกลุ่มหนึ่งคือข้าโอกาสพระธาตุพนม เป็นผู้ดูแลพระธาตุพนมไม่ต้องส่งส่วย นอกจากการปกครองแล้ว การมานมัสการพระธาตุพนม สะท้อนการจัดความสัมพันธ์ของคนในอดีตที่แสดงชาติพันธุ์ของผู้บูรณะ บุคคลสำคัญคือญาคูขี้หอม เป็นพระชาวเวียงจันทน์ ต่อมาย้ายไปอยู่เมืองจำปาสัก เป็นผู้นำผู้คนมาบูรณะเป็นคณะใหญ่ ทั้งชาวไทย และชาวลาว พระธาตุพนมจึงแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการรวมอัตลักษณ์ของคนก่อให้เกิดการรวมกลุ่มนำไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆอีกด้วย

3 การมีอัตลักษณ์เชิงหัตถ์วัฒนธรรม มีชนเผ่าจำนวน 7 เผ่า แต่นครพนมมีชนเผ่าในส่วนที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นในแง่วิถีชีวิตของชนเผ่าได้รับการแสดงและสะท้อนออกสู่การรับรู้ของคนในวงกว้างด้วยการอิงกับพระธาตุพนมและไหลเรือไฟ กล่าวคือเมื่อมีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและงานนมัสการพระธาตุพนม มีงานไหลเรือไฟ เอกลักษณ์ของชนเผ่าจะได้รับการชื่นชมด้วยการแสดงออก กล่าวคืออัตลักษณ์สองประการแรกเปิดเวลาให้เกิดอัตลักษณ์ที่สามในวงกว้างนั่นเอง ให้ทำให้การให้ความสำคัญเพราะถือว่าการมีเวลาในการแสดงอัตลักษณ์ทำให้อัตลักษณ์คงอยู่และการสืบทอดต่อไปได้ แม้อาจจะแตกต่างจากอัตลักษณ์ดั้งเดิมก็ตาม

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์งานวิจัยคือการค้นหาอัตลักษณ์และพิธีกรรมของชาวนครพนมมาบูรณาการประยุกต์ใช้ในเนื้อหาวิชาเทศกาลและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอน โดยการหาข้อมูลและแสวงหาความรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น

ผลของการศึกษาทราบถึงพัฒนาการของเทศกาลและพิธีกรรมของแต่ละประเภท พบว่าเทศกาลและพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นที่รู้จักในวงกว้างคือ 1) เทศกาลไหลเรือไฟ และ 2) เทศกาลนมัสการพระธาตุพนม เดิมเทศกาลทั้ง 2 รายการ เป็นพิธีกรรม หมายถึง การกระทำความศักดิ์สิทธิ์และจริงจังการดำเนินการเป็นเรื่องราวใน หมายถึง เป็นเรื่องของผู้ทำพิธีกรรมและผู้ร่วมพิธีกรรมเฉพาะคนท้องถิ่น ที่มีความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและธาตุพนม ต่อมาพิธีกรรมได้คลี่คลายเป็นเทศกาลมีการเสริมการเล่น และความบันเทิงแทรกในงานกิจกรรมด้วย สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์อย่างอื่นของคนในท้องถิ่นจังหวัดนครพนมได้แสดงออกในงานดังกล่าว เช่น การฟ้อนรำศรีโคตรบูรณ การแต่งตัวและขับร้องชาวเรณูนคร และสินค้าที่ระลึกของชนพื้นเมือง เป็นต้น

เมื่อพิธีกรรมได้คลี่คลายเป็นเทศกาล ประกอบกับความเชื่อมโยงของผู้คนเป็นไปอย่างกว้างขวางเพราะการคมนาคมและการสื่อสารง่ายและทั่วถึง ผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ในช่วงเวลาทศวรรษ 2520s ประเทศไทยมีความเฟื่องฟูเรื่องการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางฝ่ายภาครัฐและหลายภาคส่วนกำหนดนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว

เทศกาลและพิธีกรรมสองรายการเป็นกิจกรรมอันเป็น “พิธีกรรม” และ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” เปลี่ยนเป็น “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” ตอบสนองกระแสการท่องเที่ยวได้ดี เทศกาลจึงได้รับการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างโดยเฉพาะไหลเรือไฟเป็นกิจกรรมระดับประเทศ อย่างไรก็ดี ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการเน้นการท่องเที่ยวการเป็นช่วยในด้าน แรงจูงใจการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันวัตถุประสงค์ที่ แท้จริงของงานก็อาจจะถูกลดลงเพราะการทำกิจกรรมเน้นตอบสนองผู้ดูมากกว่าเน้นเนื้อหากิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะในงานชิ้นนี้มีข้อเสนอแนะเพียง ข้อเดียว ส่วนข้อเสนอแนะเชิงกิจกรรมและ ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการได้มีการมีการดำเนินการอยู่แล้ว ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

เชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานเทศกาลและพิธีกรรมนอกจากจะเน้นการ ท่องเที่ยวแล้ว ควรเน้นรากฐานหรือคุณค่าอันเป็นที่มาของเทศกาลและพิธีกรรมโดยการให้ความรู้แก่ คนพื้นที่และนอกพื้นที่โดยมีคู่มืออธิบายความเป็นมาและควรแทรกในเนื้อหาการเรียนการสอนใน ระดับประถมและมัธยมได้จะเป็นการสืบสานอย่างยั่งยืน

References

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คำล่า มุสิกกาและคณะ. (2552)ใ การอนุรักษ์พิธีกรรมและการแต่งกายในการพ่อนกลองดุ่มจังหวัด อุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: สกว.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร :กรณีศึกษา ครอบครัวไทยโซ่ง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2549.) **รัฐชาติและชาติพันธุ์:การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ ปัญหาและ ข้อเสนอแนะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการ กรมพัฒนา สังคม และสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์.
- นภสมน นิจรัตน์. (2554) **โนรา: สัญลักษณ์ พิธีกรรม อัตลักษณ์คนใต้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลายุค โลกาภิวัตน์**. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 17. ฉบับที่ 2. มี.ค.- เม.ย. 2554.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นคนชายขอบ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แปลน พรินต์.